

2021 metais buvo suplanuoti trejų metų akcizai, siekiant išvengti staigmenų tvirtinant valstybės biudžetą. Šiomet planas baigiasi ir nebeaišku, kas vyks alkoholio akcizų klausimu ateityje. 2023 m. valstybės biudžeto pajamų struktūra rodo, kad visi akcizai bendrai sudaro net 11 proc. viso valstybės biudžeto pajamų. Tai yra didelė dalis, todėl jau dabar svarbu pradėti diskusijas, kad galimiems pokyčiams pasiruoštų ne tik valstybė, bet ir verslas.

Ilgametis akcizų planas tiek vartotojams, tiek ir verslui išlaikė stabilią mokestinę aplinką, buvo suprantamas, todėl yra sveikintinas. Vis dėlto, lyginant su kaimyninėmis šalimis ar vieno laipsnio apmokestinimu, akcizai vynu bei stipriajam alkoholiui mūsų šalyje išlieka didžiausi.

Matant naujausius Valstybinės mokesčių inspekcijos (VMI) duomenis, jau galime apžvelgti pastaruosius metus ir įsivertinti kiekvienos alkoholinio gėrimo rūšies nuperkamus kiekius bei surenkamus akcizus, pasienio prekybos bei šešėlio grėsmes.

Pardavimai ir akcizų surinkimas 2023 metais

Žvelgiant į VMI duomenis matyti, kad lyginant, 2023 ir 2022 metų duomenis, akcizų už vyną 2023 surinkta 5,8 proc. daugiau, alaus akcizo surinkta 6,8 proc. daugiau, o spiritinių gėrimų akcizo buvo surinkta tik 1,6 proc. daugiau nei 2022 metais.

Bendrai per 2023 metus valstybė akcizo už alkoholinius gėrimus surinko 3,2 proc. daugiau nei 2022 metais. 2022 metais surinktų akcizų buvo 3,3 proc. daugiau nei 2021-aisiais.

Vis dėlto svarbu suprasti, kad šis akcizo surinkimas yra matomas dėl kasmet didinto akcizo alkoholiniams gėrimams, bet ne dėl didėjančių pardavimų. Į valstybės biudžetą akcizų buvo planuojama kas metus surinkti 10 proc. daugiau, tačiau matomas tik 3 proc. akcizo surinkimo augimas.

Nepaisant to, kad metinis rezultatas teigiamas, žvelgiant detaliau, skaičiai rodo ką kita. Pavyzdžiui, praėjusių metų gruodžio mėnesį spiritinių gėrimų nuperkamas kiekis sumažėjo net 8 proc., lyginant su 2022 metų gruodžio mėnesiu. Akcizų iš spiritinių gėrimų 2023 metų gruodžio mėnesį taip pat buvo surinkta 1,8 proc. mažiau nei 2022 metų gruodį.

Tokie skaičiai buvo fiksuoti nepaisant to, kad gruodžio mėnuo vienas gausiausių mažmeninėje prekyboje. Tai parodo, kad jei ir toliau išsilaikys tokios tendencijos – šiomet į valstybės biudžetą akcizai, net juos ir vėl padidinus, gali būti nebesurenkami išlaikant praėjusių metų lygį.

Remiantis VMI duomenimis, lyginant 2023 metus su 2022 metais, vyno parduodami kiekiai 2023 metais smuko 6,7 proc., spiritinių gėrimų kiekiai 2023 metais smuko 4,8 proc., o alaus pardavimai sumažėjo 2,9 proc.

Tačiau toks parduodamų alkoholinių gėrimų mažėjimas nebūtinai rodo realią situaciją mūsų šalyje. Nereikia užsimerkti prieš faktą, kad Lenkijos bei Latvijos pasienio parduotuvių stovėjimo aikštelėse toliau matome automobilius su mūsų šalies valstybiniais numeriais ir tautiečių ten išleidžiamos sumos, o kartu ir sumokami mokesčiai į kitos valstybės biudžetą, nemažėja.

Pinigai keliauja pas kaimynus

Tikimės, kad Finansų ministerija, vadovaudamasi gerąja 2021 metų patirtimi, vėl ieškos bendro racionalaus sutarimo tarp skirtingų pusių, siekiant užtikrinti akcizų surinkimą, kuris užima svarbią mūsų šalies biudžeto dalį.

Akcizų politiką būtina derinti su kaimyninėmis šalimis, žvelgti į ilgalaikę perspektyvą. Svarbu prisiminti 2016-2018 metus, kai Estijoje buvo vykdoma alkoholio akcizų didinimo politika neatsižvelgiant į aplinkinių valstybių veiksmus bei akcizams taikomus skirtumus. Visgi, Estijos Vyriausybė 2019 metais priėmė sprendimą mažinti akcizus alkoholiui 25 proc.

Tokį sprendimą lėmė situacija, kuomet Estijoje, ženkliai padidinus alkoholio akcizų tarifus 2016 m., surenkamos sumos į biudžetą pradėjo mažėti. Tokia pat proporcija išaugo surenkamų akcizų mokesčių dalis Latvijoje. Estijos Vyriausybė suprato, kad tai atneša didžiulį praradimą valstybės biudžetui, o vartojimą perkelia tiesiog į kitos valstybės statistikos eilutes.

Turint tokį realų pavyzdį, vertėtų pasimokyti iš kaimyninių šalių nesėkmių – šiuo metu esame brangiausi regione ir tai toli gražu nėra sveikintina tarptautinėje konkurencinėje aplinkoje.

Žvelgiant į kaimynines šalis, akcizai alkoholiui per trejus pastaruosius metus arba nedidėjo visiškai, arba didėjo itin neženkiai – 5-10 proc. ribose. Tuo tarpu Lietuvoje vynui ir alui per tuos pačius trejus metus didėjo beveik 30 proc., stipriajam – apie 19 proc.

Svarbu atsižvelgti į 1 laipsnio apmokestinimą

Dar 2021 metais, rengiant ilgalaikį akcizų planą, Finansų ministerija taip pat pritarė, jog alkoholio poveikis asmens sveikatai priklauso ne nuo alkoholinio gėrimo kategorijos, o nuo suvartojamo jo kiekio. Ilgamečiu akcizų planu buvo siekiama nuosekliai mažinti

apmokestinimo skirtumus už 1 laipsnį alkoholio, nepriklausomai nuo produkto rūšies: skirtingo stiprumo alūs, vynai ar kiti alkoholiniai gėrimai.

Šiuos trejus metus kasmet akcizai etilo alkoholiui buvo didinami po 6,8 proc., tarpiniams produktams – vidutiniškai po 8 proc., vynui ir kitiems fermentuotiems gėrimams virš 8,5 proc., alui – 10 proc.

Vis dėlto, kaip teigė ir pati Finansų ministerija, nors akcizas ir buvo daugiau didinamas silpnosioms alkoholinių gėrimų kategorijoms, kainų prasme labiau tai paveikė stiprųjį alkoholį. Tai rodo ir VMI duomenys – gruodžio mėnuo yra vienas iš pavyzdžių, kai matome, kad iš stipriojo alkoholio kategorijos akcizai jau nebesurenkami į valstybės biudžetą, nepaisant to, kad jie tais metais buvo padidinti beveik 7 proc.

Kalbant apie ateinančių metų akcizus, svarbu ir toliau atsižvelgti į 1 laipsnio apmokestinimą, kad jis būtų kuo vienodesnis tarp skirtingų kategorijų. Pavyzdžiui, Jungtinė Karalystė dar praėjusiais metais pakeitė visų alkoholio akcizų skaičiavimų metodiką. Pereinama prie vieningos sistemos – visiems skaičiuojamas akcizas už litrą produkto esančio grynojo alkoholio.

Kaip ir anksčiau, taip ir šiais metais Lietuvoje alaus, vyno ir stipriojo alkoholio 1 laipsnio apmokestinimas yra itin išsibalansavęs. Jis ženkliai skiriasi ir nuo kaimyninių šalių, o tai tik dar labiau skatina pasienio prekybą su Lenkija ir Latvija, bei šešėlio augimą.

Atsižvelgiant į šiuos aktualius klausimus, artimiausiu metu tikimės, jog Lietuvos Vyriausybė bei Finansų ministerija, kaip ir 2021 metais, vėl sieks racionalaus susitarimo, kuris būtų priimtinas visoms pusėms. Tokiu atveju lengviau pasiekiami sveikatos tikslai, vartotojams paprasčiau suprasti kas vyksta, o verslas gali prisitaikyti prie pokyčių.

